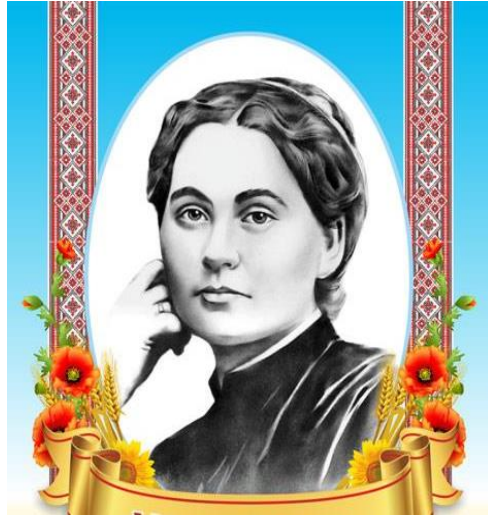


Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система



***«Правдива дочка українського
народу»***

До 190-річчя від дня народження

Марка Вовчка

Видання друге, доповнене

Бібліографічний покажчик

Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система

***«Правдива дочка українського
народу»***

До 190-річчя від дня народження

Марка Вовчка

Видання друге, доповнене

Бібліографічний покажчик

Славутич 2023

Даний бібліографічний покажчик підготовлено відділом довідково-бібліографічного обслуговування Загальноміського бібліотечно-інформаційного центру м. Славутич.

Видання присвячене 190-річчю від дня народження Марка Вовчка – відомої української письменниці, класика української прози, етнографу.

Покажчик містить біографію, публікації про твори письменниці, видання та статті про її життя і творчість, розробки уроків, позакласних заходів, сценарії, інтернет-ресурси.

Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Посібник розраховано на широке коло читачів.

Укладачі:

Панова Л.І., Соловйова Л.О.

Відповідальний
за випуск:

Портная Н.В.

*Вона одна знає українську мову,
Знає так, як ніхто з нас не знає.*

Т. Шевченко

Перша батьківщина видатної української письменниці Марка Вовчка – Росія, Орловщина, хоча рід її, за переказами, веде початок з Чернігівщини – від Петра Могили. Народилася Марія Олександрівна Вілінська 10 (22) грудня 1833 року в селі Єкатерининське Єлецького повіту. Батько її – збіднілий дворянин, майор у відставці. Мати володіла кількома мовами, глибоко розуміла музику, дуже любила українські пісні, була першою вчителькою майбутньої авторки «Народних оповідань». І те, що «панську» дитину потягло не до модних вбрань і пишних зачісок, а до книжки, є великою заслугою матері.

Коли Марії було 6 років, помер батько. Мати вийшла заміж вдруге. Вітчизняний, лютий кріпосник, знущався не тільки з кріпаків, а й зі своєї сім'ї, яка відтепер жила у вічному страху й мусила терпіти. Програвши в карти маєток дружини, цей нелюд покинув сім'ю. З того часу при слові кріпосник вразливу Марію починало трясти.

На дванадцятому році віддала мати доньку до Харківського пансіону. Кмітлива і жадібна до знань Марія вчилася залюбки. Навколо Харківського університету, зі студентами якого вона дружила, групувались українські письменники, фольклористи. Ця обставина посилювала інтерес Вілінської до України, її мови, фольклору. Та навчання майбутньої письменниці тривало лише три неповних роки.

Наступні три роки Марія провела в Орлі, у тітки Мордованої, виховувала її дітей, брала участь у щотижневих літературних вечорах, які організовувала багата тітка. Під їхнім впливом Марія почала збирати народні пісні. На тих вечорах вона зустріла свого майбутнього чоловіка, Опанаса Марковича – студента Київського університету, палкого аматора етнографії та фольклору, який за участь у Кирило-Мефодіївському братстві був засланий в Орел. Після весілля молоді виїхали з України, та

не затримувались довго ніде: матеріальна скрута примушувала Опанаса часто міняти посади і місця проживання.

Виїжджаючи на села збирати фольклорні матеріали, чоловік брав із собою й дружину. Там вона вивчала українську мову, побут, звичаї і зрозуміла, що треба протидіяти рабству, а бачивши кріпацьку нужду і безправ'я, їй здавалось, що якщо не вчинити нічого рятівного, то народ задують. І вона почала писати.

У Немирові Марковичі жили три роки, Опанас працював учителем гімназії. Щонеділі сім'я виїжджала у навколишні села для збирання фольклорних матеріалів. У Немирові Вовчок і відсвяткувала свій письменницький дебют: у 1857 році в Петербурзі виходять її «Народні оповідання», що стали знаменитими. Марковичі переїжджають до Петербурга. Під впливом Шевченка та передових діячів російської культури ширшає світогляд Вовчка, це видно з творів «Ледащиця», «Три доли», «Інститутка» тощо. Герої цих творів не лише страждають від кріпосницького лиха, а й протестують, борються з кріпацтвом.

Тяжко захворівши, Марко Вовчок у 1859 році їде на лікування до Німеччини. Восени того ж року Маркович приїхала у Лондон, де зустрілась з Герценом, з яким листувалася в Лондоні, та Огарьовим. З того часу вона активно розповсюджує герценівські революційні видання, пересилає в «Колокол» матеріали з Росії та України. Марії рекомендують лікування в Італії. Подорож до цієї казкової країни зміцнила здоров'я письменниці, викликала силу-силенну вражень.

1860-1866 роки Марко Вовчок із сином Богданом провела в Парижі. Жилось їй нелегко, бо гонорарів за друкування творів навіть не вистачало, щоб оплатити невелику кімнатку на околиці міста. Матеріальна скрута примусила шукати додаткову роботу – вона стала перекладачкою творів на французьку мову.

Марію весь час тягне на батьківщину. З рідного краю приходили вісті, одна гірше за другу. Найглибше вразила письменницю телеграма про передчасну смерть «батька Тараса».

Після восьми років закордонного життя Марія Олександрівна повертається в Росію і майже десять років живе в Петербурзі. Це були роки активного літературного й громадського життя, плідного співробітництва письменниці з журналом «Отечественные записки», де були надруковані її кращі романи російською мовою – «Живая душа», «Записки причетника», «Теплое гнездышко» та інші. У ці роки Марія багато перекладає у журнал «Переводы лучших иностранных писателей». З кожним роком все більш увиразнюється громадська позиція письменниці, все напруженішими стають її стосунки з поліцією. За повість «Кармелюк» і оповідання «Два сини» царська цензура вимагає притягнути Марка Вовчка до суду. Після душевного потрясіння, викликаного переслідуванням, і важкої хвороби Марія назавжди виїжджає з Петербурга. Оскільки Опанас Маркович помер, письменниця, як і колись її мати, виходить заміж вдруге. Другого чоловіка, Михайла Лобача-Жученка, часто переводили по службі, тому доводилось вести мало не кочівний спосіб життя. За таких умов здоров'я жінки не могло поліпшитись. І тільки на Богуславщині, де сім'я проживала десять років, Марія стає бадьорішою та повертається до літературної діяльності.

Осінь життя відома письменниця провела на Кавказі. Революцію 1905 року вона щиро вітає. Коли ж царат потопив революцію в крові, вона весь гонорар за нове видання творів перекажує в фонд допомоги сім'ям розстріляних робітників. Демократичним переконанням Марія залишилась вірною до кінця. Останній її притулок – кабардинське містечко Нальчик.

Вагомим був внесок письменниці в розвиток жанру дитячої повісті. Високо оцінювалися художня майстерність, мова творів Марка Вовчка. Т. Шевченко говорив, що творчість письменниці для нього – «джерело істини і краси», що вона «найкраще володіє нашою мовою». Великий вплив «чару й розкішності... чудової мови» Марка Вовчка на читача відзначав І. Франко.

На думку Шевченка, українська письменниця в зображенні народного життя піднеслася вище від Жорж Санд. О. Кобилянська пізніше писала, що твори Марка Вовчка «з повним правом стали в ряд з найкращими творами світової літератури про селянство».

Творчість Марка Вовчка посилила і міжнародну роль української літератури. За свідченням Петка Тодорова, проза письменниці у 60-70-х рр. XIX ст. мала вирішальний вплив на розвиток болгарської белетристики. Твори Марка Вовчка за її життя, починаючи з 1859 р., з'являються в чеських, болгарських, польських, сербських, словенських перекладах, виходять у Франції, Англії, Німеччині, Італії та інших європейських країнах.

Творча спадщина М. Вовчка

Вовчок М. Твори в трьох томах. Том 1: Повісті та оповідання / М. Вовчок; вступ. ст. Н. Є. Крутікової. – К.: Дніпро, 1975. – 638 с.

Вовчок М. Твори в трьох томах. Том 2: Повісті, оповідання, нариси, казки. – К.: Дніпро, 1975. – 560 с.

Вовчок М. Твори в трьох томах. Том 3: Романи / М. Вовчок. – К.: Дніпро, 1975. – 704 с.

Вовчок М. Ведмідь. Два сини: Оповідання / М. Вовчок // Веселка. Антологія укр. літератури для дітей в трьох томах. Т. 1: Твори дожовтневого періоду. Поезія. Для ст. шкіль. віку / упоряд., літ.-критич. нариси Б. Чайковського; Передм. д-ра філол. наук І. Пільгука. – К.: Веселка, 1984. – С. 159-168.

Вовчок М. Інститутка (Скорочено) / М. Вовчок // Хрестоматія з укр. літератури: Навч. посібник. Кн. 2 / укладач І. І. Жебка. – К.: Наук. думка, 1999. – С. 267-298. – (Б-ка школяра).

Вовчок М. Інститутка (скорочено). Сестра (скорочено) / М. Вовчок // Джерела пружно б'ють: Хрестоматія з української літератури для 9 класу / уклад Б. Степанишин. – К.: Освіта, 1995. – С. 403-430.

Вовчок М. Інститутка / М. Вовчок // Українська література: Хрестоматія. 9 клас / Упорядники О. Борзенко, М. Сподарець. – 2-е вид. перероб. і доп. – Харків: Ранок, 2004. – С. 508-537.

Вовчок М. Казки: Для серед. шк. віку / М. Вовчок; упоряд. і прим. В. О. Дорошкевича та І. Т. Купріянова; Худож. В. А. Євдокименко. – К.: Веселка, 1988. – 383 с.

Вовчок М. Козачка. Вибрані твори / М. Вовчок; малюнки С. Адамовича. – К.: Веселка, 1970. – 209 с. – (Серія «Шкільна бібліотека»).

Вовчок М. Козачка. Вибрані твори / М. Вовчок. – К.: Веселка, 1974. – 192 с.

Вовчок М. Ледащиця. Інститутка: Оповідання / М. Вовчок // Українська література: Хрестоматія для 9 кл. / Упоряд. Т. Харахоріна, В. Адаменко. – Донецьк: ВКФ «БАО», 1998. – С. 588-642.

Вовчок М. Максим Гримач. Інститутка. Три долі: Оповідання / М. Вовчок // Українська жіноча проза. М. Вовчок, Н. Кобринська. О. Кобилянська. – Харків: Прапор, 2007. – С. 10-111.

Вовчок М. Народні оповідання: Повісті та оповідання: Для серед та ст. шк. віку / М. Вовчок; передм. О. Засенка. – К.: Веселка, 1983. – 276 с.

Вовчок М. Оповідання. Казки. Повісті. Роман / М. Вовчок; упоряд. і приміт. О. Білявської; вступ. ст. Н. Крутікової. – К.: Наукова думка, 1983. – 638 с. – (Бібліотека української літератури).

Вовчок М. Рассказы из русского народного быта; Записки причетника: Роман / М. Вовчок; авт. предисл. Н. Крутикова. – К.: Дніпро, 1990. – 595 с.

Вовчок М. Сказки и быль / М. Вовчок. – К.: Дніпро, 1988. – 317 с.

Вовчок М. Три долі: Повісті та оповідання / М. Вовчок. – Харків: Фоліо, 2005. – 350 с. – (Укр. класика).

Про життя і творчість письменниці

Андрусенко В. П. Марко Вовчок. Сборник «Рассказы из русского народного быта» / В. П. Андрусенко и др. // 50 знаменитых украинских книг. – Харків: Фоліо, 2004. – С. 65-72. – (100 знаменитых).

Вовчок Марко // Веселка. Антологія укр. літератури для дітей в трьох томах. Т. 1: Твори дожовтневого періоду. Поезія. Для ст. шкіл. віку / Упоряд., літ.-критич. нариси Б. Й. Чайковського; Передм. д-ра філол. наук І. І. Пільгука. – К.: Веселка, 1984. – С. 156-158.

Вовчок Марко (Марія Олександрівна Вілінська) // Новий довідник: Українська мова та література. – К.: ТОВ «Казка», 2005.– С. 576-579.

Вовчок Марко // Україна: Для дітей середн. шк. віку / Авт.-упоряд. В. М. Скляренко. – Харків: Фоліо, 2006. – С. 362. – (Дитяча енциклопедія).

Вовчок Марко // Українська література у портретах і довідках: Давня література – література ХІХ ст.: Довідник / редкол.: С. П. Денисюк, В. Г. Дончик, П. П. Кононенко та ін. – К.: Либідь, 2000. – С. 49-51.

Вовчок Марко // Українська література: Хрестоматія. 9 клас / Упорядники О. Борзенко, М. Сподарець. – 2-е вид., перероб. і доп. – Харків: Ранок, 2004. – С. 507.

Вовчок Марко // Українські письменники: Довідник. – К.: Велес, 2013. – С. 36-40.

Вовчок Марко // Універсальний довідник старшокласника, абітурієнта, студента: Довідкове видання / кол. авт. Є. В. Глушко, О. М. Курмаз, В. С. Легейда та ін. – К.: Видавнича компанія «Воля», 2004. – С. 270.

Вовчок Марко // УСЕ Універсальний Словник-Енциклопедія. – К.: «Ірина», 2009. – С. 830.

Вовчок Марко // Усі українські письменники / Упоряд. Ю. І. Хізова, В. В. Щеголева. – Харків: Торсінг плюс, 2008. – С. 294-298.

Вовчок Марко // Усі цитати до творів з української літератури. 5-12 класи / Укладач Н. В. Курганова. – Харків: Торсінг плюс, 2006. – С. 140-142.

Гаупт Т. П. Творча спадщина Жуля Верна у перекладах Марка Вовчка / Т. П. Гаупт // Зарубіжна література. – 2001. – № 6. – С. 45 – 47.

Гончар О. І. Марко Вовчок / О. І. Гончар // Історія української літератури ХІХ ст. У 3-х кн. Кн. 2: Навч. посібник / За ред. М. Т. Яценка. – К.: Либідь, 1996. – С. 209 – 236.

Дорогий скарб України: До 185-річчя від дня народження Марка Вовчка // Календар знаменних і пам'ятних дат. – 2018. – № 4. – С. 87-99.

Єфремов С. Марко Вовчок. Школа Марка Вовчка / С. Єфремов // Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. – С. 403-409.

З любов'ю в серці – до людей: Методичні матеріали до 160-ї річниці з дня народження Марка Вовчка. – К., 1994.

Задорожна С. Чому у повісті Марка Вовчка « Інститутка» образи панів безіменні / С. Задорожна, Н. Бернадська // Українська література (запитання і відповіді). – К., 1996. – С. 67-68.

Зеров М. Марко Вовчок. Творчість // Критичні статті з української літератури. 9 клас: Хрестоматія / М. Зеров; упоряд. С. Ткачов, Ю. Ситько – Тернопіль: Підручники і посібники, 1999. – С. 40-42.

Иваненко О. Мария: Роман. / О. Иваненко; пер. с укр. А. Островского. – М.: Советский писатель, 1985. – 608 с. [Роман повествует о жизни выдающейся украинской писательницы Марко Вовчок – человека необычайной судьбы, яркого многогранного таланта].

Игнатова А. Марко Вовчок: Лики свободи / А. Игнатова // Личности. – 2014. – № 7. – С. 26-43.

Кодлюк Я. П. Марко Вовчок (Марія Олександрівна Вілінська) / Я.П. Кодлюк, Г.С. Одинцова // Сто двадцять розповідей про письменників: Довідник для вчителя початкових класів. – К.: Наш час, 2006. – С. 19-21.

«Красний, Боже, який»: Київські адреси в житті і творчості М. Вовчка // Людина і світ. – 1997. – № 8. – С. 30-33.

Куліш П. Взгляд на малороссийскую словесность по случаю выхода в свет книги «Народні оповідання Марка Вовчка» / П. Куліш // Критичні статті з української літератури. 9 клас: Хрестоматія / упоряд. С. Ткачов, Ю. Ситько – Тернопіль: Підручники і посібники, 1999. – С. 36-39.

Лаврик О. В. Цікаве про письменницю Марка Вовчка / О. В. Лаврик // 1000 цікавих фактів про Україну. – Харків: Віват, 2015. – С. 47-48. – (Корисна книга).

Липчинский М. Черная вдова или роковая женщина?: Тайная жизнь писательницы Марко Вовчок / М. Липчинский // Неделя. – 2019. – 18-24 декабря. – С. 19.

Лобач-Жученко Б. Б. О Марко Вовчок: Воспоминания, поиски, находки / Б. Б. Лобач-Жученко. – К.: Дніпро, 1987 – 399 с.

Логвиненко О. Віч-на-віч з минулим: Історія української Жанни д'Арк очима сучасників ХХ сторіччя (Марко Вовчок) / О. Логвиненко // Київ. – 2003. – № 6. – С. 169-171.

Луговий Ол. Марія Марковичка (Марко Вовчок) / Ол. Луговий // Визначне жіноцтво України: Історичні життєписи. – К.: Дніпро, 1994. – С. 184-187.

Луняк Є. Ця чарівна Марко Вовчок / Є. Луняк // Минувшина України в романтичних історіях. – К.: Книга, 2011. – С. 394-409.

Марко Вовчок. Оповідання «Козачка», «Два сини» // Історія української культури. – VIII зшиток. – травень 1937. – К.: Обереги, 1993. – С. 372-375.

Марко Вовчок. Чари і проза Марусі Маркович // Любов славетних письменників у листах і в житті: Збірник художньо-документальних нарисів / Автор-упорядник В. Кирилук. – К.: Криниця, 2008. – С. 51-66. – (Серія «Серця скоряються коханню»).

Михайлова Н. Наші дами у Парижі: Марко Вовчок, Марія Башкирцева, Анна Ахматова / Н. Михайлова // Міжнародний туризм. – 2020. – № 1. – С. 106-111.

Нечволод Л. І. Марко Вовчок / Л. І. Нечволод // Українська література: Літературознавчий словник. – Харків: ФОП Співак В. Л., 2001. – С. 139-142. – (Серія «Схеми і таблиці»).

Оліфіренко С. М. Вовчок Марко / С. М. Оліфіренко та ін. Універсальний літературний словник-довідник. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – С. 56.

Омельяненко Л. Марко Вовчок: загадкова натура / Л. Омельяненко // Вісник пенсійного фонду України. – 2011. – № 9. – С. 44-45.

Панасенко Т. М. Марко Вовчок / Т. М. Панасенко. – К.: ПАТ «ДАК «Укрвидавполіграфія», 2013. – 128 с.

Погрібний А. Зорі немеркнучої спалах: Марко Вовчок / А. Погрібний // Поклик дужого чину: статті, портрети, силуети, наближення, публіцистика / вступне слово В. Дончика та П. Кононенка. – К.: ВЦ «Просвіта», 2009. – С. 352-379. – (Бібліотека Шевченківського комітету).

Поліщук В. В обороні мертвих од живих: Марко Вовчок / В. Поліщук // Літературна Україна. – 2019. – 28 грудня. – С. 19.

Рожнятовська О. А. «Живу і мислю думою одною»: До 170-річчя від дня народження Марка Вовчка / О. А. Рожнятовська //

Календар знаменних і пам'ятних дат. – 2003. – IV квартал. – С. 68-77.

Русова С. «Лагідний пророк» України: Марко Вовчок / С. Русова // Неопалима купина. – 1995. – № 1-2. – С. 68-73.

Сендюков І. Обличитель людей неситих: Марко Вовчок: штрихи до портрету / І. Сендюков // Україна Uncognita / за загальною редакцією Лариси Івшиної; вид. 7-е, стереотипне. – К.: Б-ка газети «День»; ТОВ «Українська прес-група», 2015. – С. 194-198.

Скляренко В. М. Марко Вовчок / В. М. Скляренко, Т. В. Йовлева, Я. А. Батий, М. А. Панкова // 100 знаменитих жінок України. – Харків: Фолио, 2006. – С. 286-291. – (100 знаменитих).

Солод Ю. Марко Вовчок (Марія Олександрівна Вілінська) / Ю. Солод // Українська література: Конспект. – К.: Козаки, 1996. – С. 89-91.

Сохацька Є. Феномен Марка Вовчка: До 180-річчя з дня народження письменниці / Є. Сохацька // Дивослово. – 2013. – № 12. – С. 45-51.

Тарнавська М. Марко Вовчок / М. Тарнавська // Українки в історії / за заг. ред. В. Борисенка. – К.: Либідь, 2004. – С. 68-171.

Томенко М. Марко Вовчок: «Фатальна жінка» української літератури / Микола Томенко // Теорія українського кохання. – К., 2005. – С. 45-47.

Топська Н. Марко Вовчок / Н. Топська // Любов – наснага, любов – журба... – Донецьк: ПП «КД «Проспект-Прес», 2007. – С. 138-166.

Федченко П. Вовчок Марко / П. Федченко // Українська література у портретах і довідках: Давня література – література XIX ст.: Довідник. – К.: Либідь, 2000. – С. 49-51.

Цимбалюк В. Марко Вовчок / В. Цимбалюк // Учнівський твір у середній школі: Книжка для вчителя. – К.: Освіта, 1997. – С. 59-63.

Шпак В. Донжуан у спідниці: До 185-річчя з дня народження Марка Вовчка / В. Шпак // Урядовий кур'єр. – 2018. – 15 грудня. – С. 7.

Шпак В. Тарас Шевченко: «Моя ти зоренько святая!»: До 180-річчя з дня народження Марка Вовчка / В. Шпак // Урядовий кур'єр. – 2014. – 3 січня. – С. 10.

Інтернет-ресурси

Марко Вовчок [Електронний ресурс]. Вікіпедія: Вільна енциклопедія. – Електр. дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%BE_%D0%92%D0%BE%D0%B2%D1%87%D0%BE%D0%BA/. – Назва з екрану. – Дата останньої правки 04.11.2023. – (Дата звернення 27.11.2023).

Марко Вовчок – життєвий та творчий шлях, біографічні статті [Електронний ресурс] // УкрЛіб: Бібліотека Української Літератури. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/bio/author.php?id=6>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 27.11.2023).

Марко Вовчок – [Електронний ресурс] // – Електр. дані. – Режим доступу: <http://www.ukrtvory.com.ua/vov.html>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 27.11.2023).

Марко Вовчок – [Електронний ресурс] // Dovidka.biz.ua. – – Електр. дані. – Режим доступу: <https://dovidka.biz.ua/marko-vovchok-biografiya-skorocheno/>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 27.11.2023).

Павличко С. Марко Вовчок (уривки з твору) [Електронний ресурс] / Соломія Павличко // Блог Цікавої Публіцистики. –

Електр. дані. – Режим доступу: http://berest.blogspot.com/2011/12/blog-post_22.html. – Назва з екрану. – (Дата звернення 27.11.2023).

Марко Вовчок: біографія (дитинство, творчість та цікаві факти з життя) [Електронний ресурс] // Youtube. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=4hKbyEd-jDA>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 27.11.2023).

Історії романтичних стосунків української письменниці Марко Вовчок з чоловіками [Електронний ресурс] // Youtube. Гра долі. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=VwdhI2LyZV0>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 27.11.2023).

Зміст

Біографія.....	3
Твори М. Вовчка.....	7
Про життя і творчість письменниці.....	9
Інтернет-ресурси.....	14